

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 28 december 2010

Mål nr

T 5211-09

KLAGANDE

GS

Ombud: Advokat TJ

MOTPART

If Skadeförsäkring AB (publ), 516401-8102

106 80 Stockholm

Ombud: Advokat KB

SAKEN

Trafikskadeersättning

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom 2009-10-15 i mål T 1838-09

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

GS ska ersätta If Skadeförsäkring AB (publ) för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 16 500 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

GS har yrkat att Högsta domstolen bifaller hennes talan samt befriar henne från skyldigheten att utge ersättning för motpartens rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten. GS har vidare yrkat att If Skadeförsäkring AB förpliktas utge ersättning för hennes rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten med där yrkade belopp.

If Skadeförsäkring AB har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

1. GS blev helt arbetsförmögen efter en trafikskada år 1990, och hon uppbär trafikskadeersättning från försäkringsbolaget för sin inkomstförlust. Frågan är nu om ersättningen ska innefatta en kompensation för att hon genom bortfallet av arbetsinkomster går miste om rätt till skattereduktion i form av jobbskatteavdrag enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229).

2. Jobbskatteavdraget infördes med verkan från och med 2008 års taxering, men har därefter genomgått vissa förändringar. Grundtanken bakom jobbskatteavdraget är att stimulera till arbete genom att göra detta mer lönsamt. Skattereduktionen tar därför sikte på arbetsinkomster. Dit hör i första hand inkomster som hänför sig till ett anställningsförhållande eller under vissa förutsättningar till en näringsverksamhet. Även en del andra inkomster räknas dock som arbetsinkomster, närmast av praktiska och administrativa orsaker. (67 kap. 6 § inkomstskattelagen, prop. 2006/07:1 s. 136 ff. och prop. 2007/08:22 s. 26 ff.)

3. Detta innebär att reduktion ska göras för bl.a. tjänsteinkomster, men inte för en trafikskadeersättning som ska kompensera en förlust av sådana inkomster (jfr 8 kap. 15 § inkomstskattelagen).

4. I fråga om trafikskadeersättning tillämpas 5 kap. skadeståndslagen (1972:207), se 9 § trafikskadelagen (1975:1410). Vid personskada betyder det att ersättningen ska omfatta bl.a. inkomstförlust och svara mot skillnaden mellan den inkomst som den skadelidande skulle ha kunnat uppbära, om han eller hon inte hade skadats, och den inkomst som han eller hon trots skadan har eller borde ha uppnått eller kan beräknas komma att uppnå (5 kap. 1 § första stycket 2 och andra stycket skadeståndslagen).

5. Högsta domstolen har i tidigare avgöranden dragit slutsatsen att lagstiftaren med begreppet ”inkomst” i 5 kap. 1 § avsett bruttoinkomsten. Den inkomstförlust som ska ersättas genom skadestånd är alltså bortfallet av inkomst före skatt. (Se NJA 1995 s. 13 och 2008 s. 1177.)

6. Högsta domstolens praxis stöds på vad lagtexten anses betyda enligt allmänt språkbruk och på uttalanden i förarbetena till skadeståndslagen (prop. 1975:12 s. 99, 103, 145, 147 och 150). Det bakomliggande motivet

synes närmast vara att en beräkning av den förlorade inkomsten inte ska kompliceras i onödan och att skatteeffekter inte ska påverka ett civilrättsligt förhållande i det nu aktuella avseendet. Att skatteeffekter som huvudregel inte påverkar den ersättningsgilla inkomstförlusten har också antagits på flera håll i den juridiska litteraturen (se t.ex. Bertil Bengtsson och Erland Strömbäck, Skadeståndslagen – En kommentar, 3 uppl. 2008, s. 183 f., jfr s. 269 samt Jan Hellner och Marcus Radetzki, Skadeståndsrätt, 8 uppl. 2010, s. 384, jfr Hjalmar Karlgren, Skadeståndsrätt, 5 uppl. 1972, s. 207).

7. Det förhållandet att bruttoinkomsten ska läggas till grund för beräkningen är att se som en utgångspunkt eller med andra ord som en huvudregel försedd med begränsade undantag. Skattekonsekvenserna för den skadelidande har därför kunnat beaktas i vissa speciella situationer. Det har skett i enlighet med den grundläggande principen om att den som lidit skada ska försättas i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat. Det behöver dock inte ligga någon motsättning i att det är inkomsten före skatt som normalt ligger till grund för beräkning av inkomstförlusten samtidigt som ersättningsens syfte är att återställa den ekonomiska situationen. Snarast får en koppling till bruttoinkomsten ses som en schabloniserad beräkning av det ekonomiska bortfallet eller ett slags precisering av skadeståndets funktion till att ersätta förlusten av just bruttoinkomst.

8. Att negativa skattemässiga följder för den skadelidande ändå kan påverka ersättningen i vissa fall innebär att schabloniseringen inte får drivas så långt att den kommer i konflikt med principerna om skadeståndets reparativa funktion. Normalt sett blir det emellertid inte fråga om någon mer detaljerad eller precis beräkning av de samlade skattemässiga följderna för den skadelidande, följder som ju skiljer sig mellan olika individer alltefter personliga och ekonomiska förhållanden (jfr NJA 1995 s. 13) och som kan variera över tiden.

9. Det har i rättspraxis upprätthållits ett krav på att skattedifferensen måste vara av viss betydelse för att kunna beaktas. I de fall där hänsyn tagits till differensen hade vidare den skadelidande förlorat rätten att åberopa en av lagstiftaren särskilt uppställd skatteförmån för en avgränsad krets av skattskyldiga. I rättsfallet NJA 1995 s. 13 gjordes sålunda undantag för den skadelidande, eftersom han tillhörde en av de ”få, noggrant definierade grupper” som av lagstiftaren fått en skattemässigt gynnad särställning. Rättsfallet NJA 2008 s. 1177 gällde en skadelidande som arbetat vid EU-kommissionen och som då hade beskattats enligt en för henne fördelaktig skattesats; detta innebar att hänsyn kunde tas till de skattemässiga konsekvenserna för henne, när trafikskadeersättning skulle bestämmas. Däremot skulle det normalt vara bruttoinkomsten som lades till grund för beräkningen av en inkomstförlust, när den skadelidande i något annat sammanhang arbetat utomlands med lägre skatt än i Sverige.

10. Skatteeffekterna i det nu aktuella fallet är inte resultatet av att GS tillhört någon sådan av lagstiftaren i skattehänseende särskilt gynnad krets som enligt praxis krävs för ett undantag från principen om att det är bruttobeloppen som läggs till grund för beräkningen av en inkomstförlust. Förhållandena kan inte heller anses vara sådana att det oberoende härav föreligger skäl att frångå huvudregeln om att bruttoinkomsten ska läggas till grund för beräkningen.

11. Att GS inte har rätt till jobbskatteavdrag ska därför, som domstolarna funnit, inte kompenseras som en ersättningsgill inkomstförlust. Hennes överklagande ska följaktligen avslås.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Dag Victor, Leif Thorsson, Gudmund Toijer, Stefan Lindskog (referent, skiljaktig) och Agneta Bäcklund (skiljaktig)
Föredragande revisionssekreterare: Kerstin Norman

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2010-11-10

Mål nr
T 5211-09

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Stefan Lindskog (referent) och Agneta Bäcklund är skiljaktiga i sak och anför:

”Vi anser att domskälen ska ha följande lydelse:

1. GS har efter en trafikskada blivit helt arbetsförmögen. Frågan i målet är om trafikskadeersättningen ska bestämmas med beaktande av att hon till följd av det inte är berättigad till jobbskatteavdrag enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229). Ett sådant avdrag förutsätter inkomst av anställning. Avdraget kan således inte göras av den som till följd av förlorad arbetsförmåga fått sin inkomst ersatt av trafikskadeersättning.
2. Enligt 9 § trafikskadelagen (1975:1410) tillämpas i fråga om trafikskadeersättning 5 kap. skadeståndslagen (1972:207). Enligt 5 kap. 1 § 2 skadeståndslagen omfattar skadestånd till den som tillfogats personskada ersättning för inkomstförlust. Av 5 kap. 1 § andra stycket följer att vid beräkningen av ersättning för inkomstförlust ska den skadelidande försättas i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat. Bestämmelsen är ett uttryck för principen om full skadeersättning.

3. Vissa typer av skador är till sin natur sådana att de är svåra beräkna eller eljest att värdera. Att av det skälet helt fränkänna en skadelidande rätt till ersättning för en viss skada, trots att den uppfyller tillämpliga krav på kausalitet och adekvans och dess förhinderande inte faller utanför den åsidosatta handlingsnormens skyddsändamål, kan emellertid inte komma i fråga. Sådana beräknings- och värderingssvårigheter får – om de inte kan hanteras genom schabloniseringar – lösas genom bevisregler.

4. När det gäller skador till följd av förlorad anställning kan beskattningsspekter föranleda bedömningsvårigheter. Av det i punkt 3 anförda följer att detta inte kan föranleda att beskattningseffekter inte kan vinna beaktande vid bestämningen av den ersättningsgilla skadans storlek. Inte heller finns det något stöd i förarbeten eller praxis för att skatteeffekter på mer principiella grunder skulle hållas helt utanför skadebedömningen (beträffande NJA 1961 s. 215, se pkt 5 nedan). Av rättspraxis framgår tvärtom att sådana aspekter i åtminstone viss utsträckning ska beaktas vid bestämningen av trafikskadeersättning.

5. I rättsfallet NJA 1993 s. 192 bestämde Högsta domstolen med stöd av uttalanden i förarbetena till skadeståndslagen (prop. 1975:12 s. 128; departementschefen klargör där att rättsfallet NJA 1961 s. 215 inte längre borde anses vägledande) ersättningen för inkomstförlust så, att den skadelidande inte överkompenserades genom att en samordningsförmån, till skillnad från den förlorade inkomsten, var skattefri. Det kan inte antas att om den skattemässiga inkongruensen mellan den förlorade inkomsten och den kompenserande förmånen i stället varit till den skadelidandes nackdel, denna skulle ha lämnats

obeaktad. I fråga om samordningsförmåner ska alltså ersättningen efter skatt svara mot den förlorade inkomsten efter skatt (full nettokompensation). Den slutsatsen vinner också stöd av att när det gällde skadestånd för kostnader och olägenheter i övrigt uttalade Högsta domstolen, att eftersom sådan ersättning inte beskattas fanns det inte anledning att beakta skattefrihet för till sådan poster hänförliga samordningsförmåner.

6. Skadersättningen beräknas i regel genom differensmetoden. Den metoden är konstruerad så att den skadelidande försätts i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat. En konsekvent tillämpning av differensmetoden utgår från den skadelidandes faktiska ekonomiska situation före skadan, som jämförs hans eller hennes faktiska ekonomiska situation efter skadan, och den innebär att beskattningseffekter beaktas i båda leden (nettoberäkning).

7. Högsta domstolen har emellertid – med stöd av förarbetsuttalanden – i rättsfallet NJA 1995 s. 13 slagit fast att med inkomstförlust enligt 5 kap. 1 § 2 skadeståndslagen avses inkomsten före skatt. Att skadeberäkningen ska ske med utgångspunkt i bruttoinkomsten (bruttometoden) kan bara förklaras av att trafikskadeersättning för inkomstförlust i regel beskattas efter samma skattesats som den förlorade inkomsten (se numera 8 kap. 15 § inkomstskattelagen). Bruttometoden leder således i allmänhet till att ersättningen efter skatt svarar mot inkomstförlusten efter skatt (full nettokompensation), d.v.s. att den skadelidande försätts i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat. Med utgångspunkten att ersättning för inkomstförlust i regel beskattas på samma sätt som den förlorade inkomsten har bruttometoden också

den fördelen, att den i fråga om framtida inkomstförlust fångar upp oförutsebara förändringar i skattesatsen, vilket innebär att den eliminerar en osäkerhetsfaktor.

8. Bruttometoden ger inte stöd för den i rättslitteraturen förekommande uppfattningen att vid bestämmandet av skadeersättning avseende inkomstförlust tas i allmänhet ingen hänsyn till beskattningen. Metoden leder i stället – i linje med 1993 års fall – till ett adekvat hänsynstagande till beskattningens betydelse; metoden fungerar som ett praktiskt tillvägagångssätt för att åstadkomma den uppräknig av skadeersättningen som är nödvändig för att kompensera att den är skattepliktig.

9. I rättsfallet NJA 2008 s. 1177 uttalade Högsta domstolen att bruttometoden inte bör tillämpas, om till följd av speciella förhållanden principen om full skadeersättning annars påtagligt skulle åsidosättas. Innebörden av uttalandet är att bruttometoden tillmätts en viss normativ innebörd genom att den i vissa fall ska tillämpas trots att det leder till att den skadelidande inte får full ersättning, nämligen därför att för skadeersättningen inte beskattas på samma sätt som den förlorade inkomsten. Bruttometoden inrymmer således ett begränsat undantag från principen om full skadeersättning genom att metoden fått karaktär av schablonregel när det gäller skatteeffekter.

10. Principen om full skadeersättning har getts företräde framför bruttometoden beträffande ersättning för inkomstförlust som drabbat en sjöman (1995 års fall) respektive en EU-tjänsteman (2008 års fall). I båda fallen var anställningen av ett sådant slag att den var förenad med särskilda skatteför-

delar (låg inkomstskatt), vilka fördelar inte gällde för den kompenserande ersättningen. För att jämna ut den skattemässiga inkongruensen mellan den förlorade inkomsten och ersättningen för denna, räknades med hänsyn till skillnaden i skattesatser ersättningen upp till belopp överstigande bruttoinkomsten. Signifikant är att skillnaden i beskattningen mellan den förlorade inkomsten och ersättningen var beaktansvärd för den skadelidande (större än marginell, som det uttrycks i 2008 års fall), samt att skillnaden hade sin grund i skattesystemets struktur (den gällde för alla sjömän respektive alla EU-tjänstemän) och inte i den skadelidandes personliga eller ekonomiska förhållanden.

11. Den fråga som är aktuell i detta mål aktualiserar spørgsmålet om bruttometodens räckvidd. Med utgångspunkten att metoden förklaras av att trafikskadeersättning för inkomstförlust i regel beskattas efter samma skattesats som den förlorade inkomsten, kan det förefalla befogat att låta det styra metodens tillämpningsområde. Från andra faktorer av betydelse för den skadades nettoersättning än skattesatsskillnader skulle då inte bortses vid bestämningen av ersättningen. Med det synsättet skulle ett förlorat jobbskatteavdrag inte träffas av schablonbedömningen. Men man kan också se det så, att bruttometoden har en vidare omfattning på det sättet att med dess tillämpning blir det inte aktuellt att beakta några inkomstskatteeffekter utöver vad som följer av bruttoberäkningen som sådan.

12. För det senare synsättet talar bruttometodens effektiva funktion som en schablonregel. Det bör vara avgörande. Som Högsta domstolen uttalade i 2008 års avgörande får dock metoden inte leda till alltför stora avvikelser från den

grundläggande principen om full skadeersättning. I linje med den bedömning Högsta domstolen gjorde i det fallet bör principen om full skadeersättning – med åsidosättande av bruttometoden – upprätthållas, om skillnaden i beskattningen mellan den förlorade inkomsten och ersättningen får anses beaktansvärd (större än marginell).

13. Frågan är emellertid om det för ett åsidosättande av bruttometoden kan gälla något ytterligare krav. I 1995 års rättsfall talas om en av lagstiftaren i skattehänseende särskilt gynnad krets och i 2008 års fall om speciella förhållanden. Dessa uttalanden måste emellertid förstås så, att beskattningsskillnaden ska vara generellt grundad på det sättet att den inte främst har sin grund i den skadelidandes personliga eller ekonomiska förhållanden (jfr pkt 10 ovan). Att Högsta domstolens uttalande i 1995 års fall måste ta sikte på detta och inte på att fråga är om en på visst sätt begränsad personkrets följer av att en ordning som beträffande rätten till ersättning gör skillnad mellan större och mindre grupper av skadelidanden är mindre förenlig med principen om allas likhet inför lagen. Att en grupp gynnas i beskattningshänseende är heller inte ett hållbart skäl för att missgynna dem som står utanför gruppen när det gäller rätten till ersättning.

14. För att bruttometoden ska åsidosättas krävs således dels att en beaktansvärd skillnad i beskattningen mellan den förlorade inkomsten och ersättningen föreligger, dels att denna skillnad är generellt grundad på det sättet att den inte främst har sin grund i den skadelidandes personliga eller ekonomiska förhållanden. Förklaringen till det senare kravet får anses vara, att när en skatteeffekt beror på den skadelidandes personliga eller ekonomiska förhållanden brister det i regel i kravet på adekvat orsakssamband. Det föranleder att skatteeffekten inte ska påverka skadeberäkningen även om effekten är beaktansvärd.

15. Ett jobbskatteavdrag har till följd av sin konstruktion i princip alltid ett beaktansvärt värde för den skadelidande. Vidare är förlusten av avdraget en adekvat följd av att den skadelidande blivit arbetsoförmögen. Bruttometoden hindrar därför inte att en förlust av avdraget ersätts. Frågan blir då om det kan finnas särskilda skäl som talar emot att förlusten ersätts.

16. Det särskilda syftet med jobbskatteavdraget kan inte tillmätas den betydelsen att värdet av ett förlorat jobbskatteavdrag inte ska beaktas i ersättningsrättsligt hänseende. Inte heller kan försäkringsbolagets argument att jobbskatteavdraget innebär en kompensation för med anställningen förenade kostnader godtas. Det följer redan av det skälet att de kostnadsinbesparingar som anställningens upphörande kan föra med sig ska beaktas enligt reglerna om *compensatio lucri cum damno*. Några konkreta kostnadsbesparingar i det aktuella fallet har inte påståtts.

17. Ett annat av försäkringsbolaget anfört argument är att skaderegleringen försvåras av ett hänsynstagande till jobbskatteavdraget, eftersom det är ovisst om det kommer att bestå. Argumentet bär inte för redan inträffad skada. Och beträffande framtida skada gäller att all framtidsbedömning är förenad med osäkerhet. Rörande framtida ändringar i lagstiftningen måste dock utgångspunkten vara att det rådande rättsläget kommer att bestå. Skulle ny lag, om den i stället för den vid skaderegleringstidpunkten gällande lagen lades till grund för skadeberäkningen, leda till en väsentlig ändring av ersättningsnivån, finns utrymme för omprövning enligt 5 kap. 5 § skadeståndslagen. Det gäller även för ändrad skattelagstiftning.

18. Ett förhållande som förtjänar visst beaktande är att vid ett stort antal genomförda skaderegleringar torde skadersättningen ha bestämts utan att den skadelidande kompenserades för förlorat jobbskatteavdrag. Ett avgörande av Högsta domstolen i motsatt riktning kan därför vålla svårigheter genom att många omprövningar enligt 5 kap. 5 § skadeståndslagen aktualiseras. Det kan dock inte anses utgöra ett tillräckligt tungt vägande skäl för att vid bestämningen av trafikskadeersättning en förlust av ett jobbskatteavdrag i strid mot principen om full skadeersättning inte skulle ersättas.

19. På grund av det anförda har GS rätt till ersättning för skada bestående att hon inte har rätt till jobbskatteavdrag. Om beloppet råder ingen tvist. Överklagandet ska därför bifallas.”